

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕВОЛЮЦІЙНИХ ЕТАПІВ ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛ ГРИ БАСКЕТБОЛ ТА ІСТОРИЧНИХ ЕТАПІВ РОЗВИТКУ БАСКЕТБОЛУ ЯК ВИДУ СПОРТУ

Стаття присвячена актуальним питанням вивчення історичних аспектів формування та розвитку правил гри і суддівства у баскетболі. Проведені дослідження дозволили визначити етапи еволюції баскетбольних правил, а їх порівняльна характеристика з історичними етапами розвитку баскетболу як виду спорту дозволила визначити найбільш вагомі та значущі етапи у зазначених хронологічних системах. Отримані результати досліджень являються обґрунтуванням для визначення типів критеріїв розвитку суддівства у баскетболі, можливості підвищення його ефективності та надійності.

Ключові слова: баскетбол, історія, правила гри, суддівство, порівняльна характеристика, еволюційні етапи, значущість.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Баскетбол є одним з найпопулярніших видів спорту, що має багато шанувальників за динамічність, азарт спортивної боротьби команд-суперників, легкість і невимушеність володіння гравцями м'ячем при виконанні прийомів гри в складних ігрових ситуаціях. Маючи давню історію і будучи олімпійським видом спорту, баскетбол завоював міцне місце на спортивній арені. На сьогоднішній день Міжнародна федерація баскетболу об'єднує п'ять континентів, включаючи до свого складу національні федерації 215 країн світу [3, 4].

Сама гра у баскетбол змінюється вкрай динамічно і швидко. Тому правила гри, що являються головним гарантом її якості, повинні відповідати еволюції гри і вдосконалюватися справедливими визначеннями та рішеннями, які приймають і якими керуються судді [1, 2].

Проведені нами дослідження виконані згідно "Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2010-2014 рр.." Міністерства освіти і науки, сім'ї, молоді та спорту України за темою 2.1.3: "Підвищення ефективності тренувального процесу та змагальної діяльності спортсменів високої кваліфікації в спортивних іграх" (номер державної реєстрації 0106U010768).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проведений аналіз даних стосовно еволюції правил гри баскетбол та розвитку суддівства показав існування досить значної інформації щодо розвитку самого виду спорту та особливостей формування правил гри підтверджує давню історію баскетболу і дає можливість акцентувати увагу на тому, що вже з самого початку свого виникнення, баскетбол мав чітко окреслені параграфи регулювання гри. Це дало змогу визначити його саме як спортивну гру, а не одну з ігор рухливої направленості [4].

Також потрібно зауважити, що згідно історії еволюції правил, баскетбол, маючи американське коріння, досить довго зберігав тенденції двостороннього розвитку: баскетбол США та його європейський прототип. Але саме європейська модель гри сьогодні вважається класикою і всі зміни щодо правил та суддівства знайшли своє відображення дякуючи бурхливому розвитку та популяризації даного виду спорту у Європі [1, 4].

Однак якщо в історії розвитку баскетболу як виду спорту є чітко визначені етапи його становлення, то еволюція правил суддівства гри не має даної хронологічної системи, що ускладнює можливість сприйняття виникнення та розвитку параграфів керівництва грою. [3, 5].

Постановка завдань дослідження

З метою вивчення еволюції правил гри і розвитку суддівства у баскетболі нами були визначення для вирішення наступні задачі дослідження:

- визначити головні етапи еволюції правил гри баскетбол;
- провести порівняльну характеристику значущості подій етапів формування правил гри з етапами розвитку баскетбол як виду спорту.

Виклад основного матеріалу досліджень з аналізом отриманих наукових результатів

Моніторинг інформаційних даних мережі Інтернет, а також результати теоретичного аналізу спеціалізованої науково-методичної літератури та опитування провідних спеціалістів в галузі теорії і методики баскетболу дали можливість нам визначити основні етапи еволюції правил гри баскетбол від початку їх виникнення до сучасного стану.

I етап – 1891-1894 рр. – етап виникнення правил гри та початок їх становлення. Виникнення перших тринадцяти параграфів керівництва грою, їх розширення та проведення першого офіційного матчу з баскетболу.

II етап – 1894-1905 рр. – етап появи офіційних представників правил гри на майданчику – суддів. Зародження сучасної системи суддівства двох арбітрів – "механіка суддівства двох суддів". Поява асистентів суддів – секретаря та секундометриста.

III етап – 1906 – 1932 рр. – етап роздвоєння процесу розвитку правил гри та суддівства у баскетболі: формування гри у США та становлення її у Європі. Поява суттєвих розбіжностей у правилах гри та суддівстві баскетболу у двох різних концепціях його розвитку.

IV етап – 1932-1948 рр. – етап систематизації правил гри у єдине ціле внаслідок появи керівного органу – Міжнародної федерації баскетболу, включення баскетболу до програми Олімпійських ігор у Берліні та здобуття повної незалежності європейського баскетболу від концепції його розвитку у США.

V етап – 1948-1976 рр. – етап бурхливих змін правил баскетболу та концепції його суддівства, спричинений появою нових технічних прийомів гри та тактичних взаємодій гравців як у нападі так і у захисті. Вихід на міжнародну арену жіночого баскетболу.

VI етап – 1977-1990 рр. – етап тактичних змін правил у зв'язку із збільшенням видовищності та швидкості гри, розвитку телебачення та появи елементів спортивного шоу. Ці зміни призвели до появи нової стратегії суддівства у трьох – "механіка трьох суддів".

VII етап – 1990 рр. – по сьогодні – етап переходу від змін правил до їх доповнення, направлений лише на незначне коректування деяких статей. Впровадження комп'ютерних технологій та нових технічних досягнень для супроводження гри, ведення статистичного матеріалу та підвищення якості суддівства.

Визначення значущості кожного з вищеописаних етапів нами проводилось на основі порівняльної характеристики вивчених історичних етапів розвитку баскетболу та визначених етапів еволюції правил його суддівства.

Отримані результати свідчать про те, що головною відмінністю між вищезазначеними етапами є преш за все сутність та значення формуючих їх подій.

Проведений нами аналіз кожного з етапів згідно визначних подій для розвитку баскетболу та еволюції його правил окремо, дав змогу виявити найбільш вагомим з них. Кожен етап отримав визначену кількість балів в залежності від подій та їх важливості, що відбулись у ньому.

Аналізуючи історичні етапи розвитку баскетболу як виду спорту треба відмітити, що серед п'яти вищеописаних етапів найбільш вагомим по кількості важливих подій нами визначено III етап – 1932 – 1947 рр., оскільки хронологія розвитку баскетболу на даному етапі склала більше ніж 50 % від загальної кількості важливих подій у історії становлення цього виду спорту (рис. 1).

Слід відмітити, що події, які відображені у дослідженій хронологічній системі у своїй більшості носили історично-соціальний характер. Меншою мірою вони залежали від світових політичних тенденцій.

Визначення етапів еволюції правил гри та суддівства у баскетболі дало можливість заключити, що саме I – 1891-1894 рр., II – 1894-1905 рр., IV – 1932-1948 рр. та V – 1948-1976 рр. етапи складаються з найбільшої кількості подій, пов'язаних з процесом формування та розвитку правил контролю за грою. При цьому необхідно відмітити що загалом ці події мали виключно соціальний та внутрішньо координаційний характер.

Також слід зауважити, що останній VII етап – 1990 рр. – по сьогодні, хоч і визначається досить невеликою кількістю подій у своєму складі, але їх поява та розвиток пов'язані перш за все з новими технічними та інформаційними здобутками науки і людства (рис. 2).

Дана хронологічна система як і вищеописана попередня, має у своєму складі події, що носять головним чином соціальний та внутрішньо координаційний характер. Однак слід зазначити, що у першій системі соціально-координаційний характер є історичним відображенням, а другий – визначається самим процесом розвитку цієї системи.

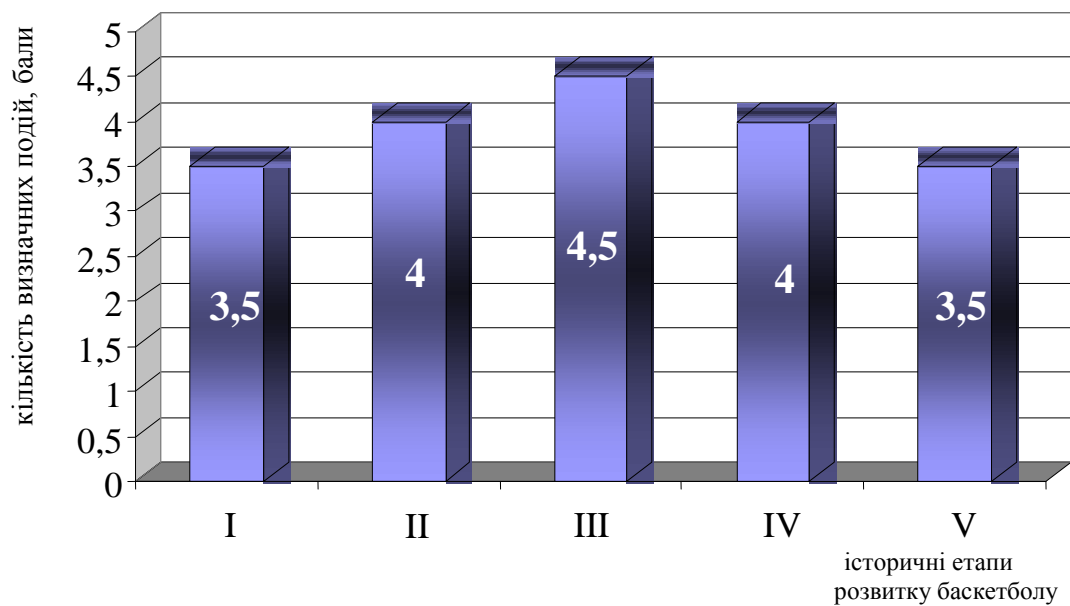

Рис. 1. Співвідношення значимості історичних етапів розвитку баскетболу як виду спорту: I етап – 1891-1918 рр.; II етап – 1919-1931 рр.; III етап – 1932 – 1947 рр.; IV етап – 1948-1965 рр.; V етап – 1966-1990 рр.

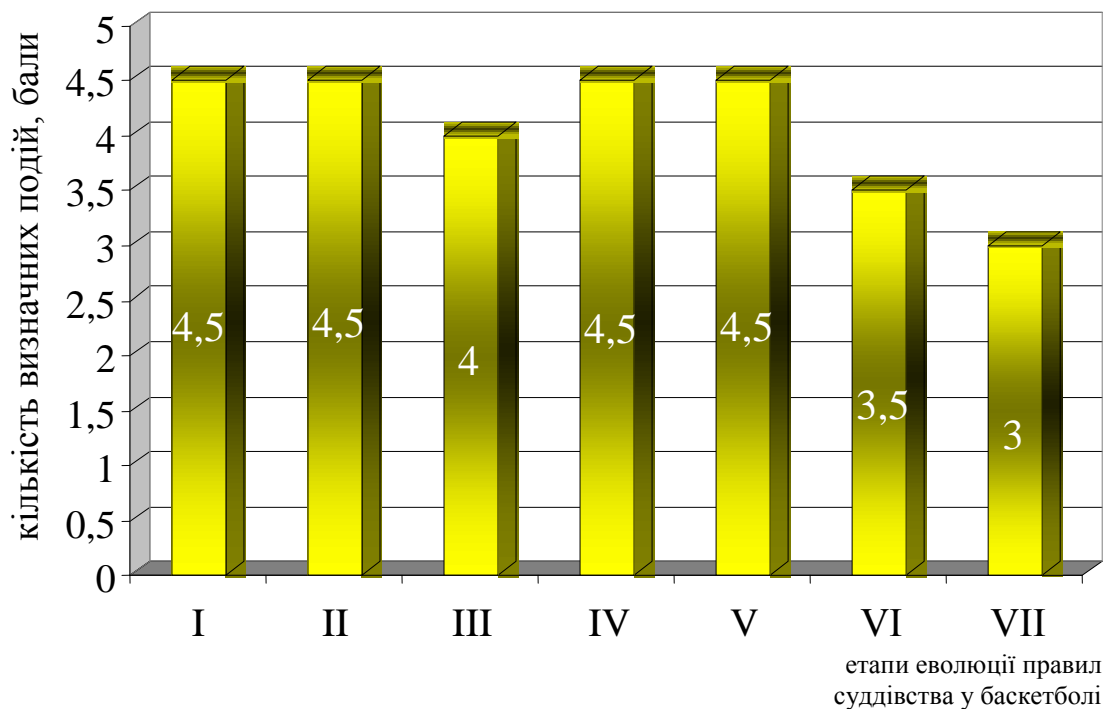

Рис. 2. Співвідношення значимості етапів еволюції правил суддівства у баскетболі:
 I етап – 1891-1894 рр.; IV етап – 1932-1948 рр.; II етап – 1894-1905 рр.;
 V етап – 1948-1976 рр.; III етап – 1906 – 1932 рр.; VI етап – 1977-1990 рр.;
 VII етап – 1990 рр. – по сьогодні

Проведення порівняльної характеристики історичних етапів розвитку баскетболу та етапів еволюції правил суддівства гри дозволило нам встановити основні критерії розвитку подій на всіх етапах двох досліджуваних хронологічних системах, а саме:

– *соціальні критерії* включають події розвитку виду спорту або правил його суддівства, в яких безпосередньо приймали участь окремі особи чи ціле суспільство, відображаючи основні результати діяльності самої людини та її існування;

– *політичні критерії* відображають події пов'язані з особливостями розвитку баскетболу і формування його правил відносно світових політичних течій та поглядів, політичної ситуації у світі та окремих країнах;

– *структурні критерії* пов'язані з появою нових технічних прийомів ведення гри, тактичних взаємодій гравців у нападі та захисті, новаторських концепцій тренерського складу та індивідуальної техніки самих гравців;

– *прогресивні критерії* визначають формулювання системи знань та школи навчання виду спорту, впровадження у гру новітніх технологій, наукових розробок та досягнень сучасної техніки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як свідчить проведений нами теоретичний аналіз спеціалізованої науково-методичної літератури та опитування провідних спеціалістів в галузі теорії і методики баскетболу стосовно еволюції правил гри баскетбол та розвитку суддівства – існування досить значної інформації щодо розвитку самого виду спорту та особливостей формування правил гри підтверджує давню історію баскетболу і дає можливість акцентувати увагу на тому, що вже з самого початку свого виникнення, баскетбол мав чітко окреслені параграфи регулювання гри. Це дало змогу визначити баскетбол саме як спортивну гру, а не одну з ігор рухливої направленості.

Результати даних порівняльної характеристики історичних етапів розвитку баскетболу як виду спорту та еволюції його правил і суддівства засвідчили необхідність і можливість формулювання типів критеріїв основних подій двох досліджуваних нами систем, що являється основою подальших наших досліджень. Слід відзначити, що визначення типів критеріїв в свою чергу дасть змогу сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності суддівства баскетболі, його об'єктивності, направленості та результативності.

Використані джерела

1. Вальтин А.И. Проблемы современного баскетбола / А.И. Вальтин. – К., 2003. – 150 с.
2. Говорят тренеры по баскетболу: сборник статей ведущих тренеров мира / [Хромаев З.М., Поплавский Л.Ю., Мурзин Е.В., Обухов А.В.]; под ред. Л.Ю. Поплавского. – К., 2005. – 160 с.
3. Поплавський Л.Ю. Баскетбол / Л.Ю. Поплавський. – К.: Олімпійська література, 2004. – 442 с.
4. Спортивні ігри: навчальний посібник для студентів факультетів фізичної культури педагогічних вищих навчальних закладів: у 2 томах: / [Козіна Ж.Л., Поярков Ю.М., Церковна О.В., Воробйова В.О.]; під ред. Ж.Л. Козіної. – Том 1: Загальні основи теорії і методики спортивних ігор. – Харків, 2010. – 200 с.
5. Енциклопедія олімпійського спорту України / За ред. В.М. Платонова. – К.: Олімпійська література, 2005. – 464 с.

Poplavskyy L.Y., Maslova O.V., Buzovskyi O.A.

COMPARATIVE CHARACTERISTIC EVOLUTION STAGES OF FORMATION THE RULES OF GAME BASKETBALL AND BASKETBALL HISTORICAL STAGES OF DEVELOPMENT AS A SPORT

The article is devoted current issues of studying the historical aspects of the formation and development of the rules and refereeing in basketball. The research allowed to determine the stages of evolution of basketball rules, and their comparative characteristics of the historical stages of basketball as a sport has allowed to identify the most important and meaningful stages in these chronological systems. The research results are substantiated criteria for determining the types of refereeing in basketball, the possibility to improve its efficiency and reliability.

Key words: *basketball, history, rules, refereeing, comparative characteristics, evolutionary stages significance.*

Стаття надійшла до редакції 20.09.2013 р.

